

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ
ANAYASA HUKUKU
PRATİK ÇALIŞMA-Tek Numaralı Öğrenciler
31.12.2014

Hükümet Sistemleri

I. Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanmakta olan hükümet sistemini belirterek, yasama ve yürütme organlarının karşılıklı etkileşim araçları bağlamında aşağıdaki alıntıyı değerlendiriniz.

“ABD'DE HÜKÜMET KEPENK KAPATTI

ABD'nin Doğu Yakası yerel saati ile gece yarısına kadar Demokrat ve Cumhuriyetçi parti bütçe konusunda yeni bir plan üzerinde anlaşmaya varamadıkları için, ülkede 'hükümet krizi' ortaya çıktı ve hükümet çalışmalarını askıya aldı.

ABD'de kriz çözülünceye kadar zorunlu olmayan tüm federal hizmetler durdurulacak.

Amerikalıların 'government shutdown' olarak adlandırdıkları 'hükümet krizi' yüzünden, 2 milyon federal personelden yüzde 40'ı ücretsiz izinli olarak evlerine gönderilecek.

Krizin bir hafta sürmesi durumunda, ABD ekonomisine maliyeti 10 milyar doları geçecek. En son 1995-1996 yıllarında, 21 gün boyunca 'hükümet krizi' yaşayan ABD'de, 17 yıl sonra ortaya çıkan kriz yüzünden, gazilik ve emeklilik ödemeleri ertelenecek, vize ve pasaport işlemleri yapılmayacak.” (Kaynak: <http://www.milliyet.com.tr/butcenin-derdine-dustu/ekonomi/detay/1770949/default.htm>, 1 Ekim 2013)

II. Türkiye Cumhuriyeti'nde uygulanmakta olan hükümet sistemini ve özelliklerini belirterek aşağıda yer alan Anayasa Mahkemesi kararını değerlendiriniz.

“Devletin başı olan Cumhurbaşkanı Anayasa'da yürütme organı içinde kabul edilmiş ve aynı zamanda yürütmenin de başı sayılmıştır. Bu sıfatla da 104. madde de "gerekli gördüğü durumlarda Bakanlar Kurulu'na başkanlık etmesi" öngörülmüştür. Gerçekten, Cumhurbaşkanı'nın Bakanlar Kurulu'na başkanlık etmesi yürütmenin başı olmasının doğal sonucudur.

Cumhurbaşkanı'nın Bakanlar Kurulu'ndan ayrı bir konumu bulunmasına karşın, yürütmeyi oluşturan Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu birbirinden bağımsız işlemler yapma yetkisine sahip değildiler. Anayasa'nın 8. maddesinde; "Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından ... kullanılır ve yerine getirilir." denilerek yürütme işlemlerinin hukuksal geçerliği için her ikisinin de katılmalarıyla ortaklaşa yapılması gereği çok açık bir biçimde ortaya konulmaktadır. (...)

Tek başına yapacağı işlemler dışında Cumhurbaşkanı'nın tüm kararlarının Başbakan ve ilgili Bakanlarca imzalanması zorunluluğu Anayasa'da Cumhurbaşkanı'nın sorumsuzluğunun öngörülmesi nedeniyle. (...)

1982 Anayasası'nda Cumhurbaşkanı'na "güçlü" ve "etkili" bir konum verilmiştir. Anayasa'nın 104. maddesinde Anayasa'nın uygulanmasını gözetmesi de öngörülmüştür. Maddenin birinci fıkrasında şöyle denilmektedir:

"Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir."

Anayasa'nın Devlet Denetleme Kurulu'na ilişkin 108. maddesi ile Cumhurbaşkanı'na; idarenin hukuka uygunluğunun, düzenli ve verimli bir biçimde yürütülmesinin ve geliştirilmesinin sağlanması amacıyla her türlü inceleme, araştırma ve denetleme yaptırma yetkisi verilmiştir. Böylece, 104. maddenin birinci fıkrası ile verilen görev 108. madde ile somutlaşmaktadır. Geleneklere dayalı bir kurallar ve kurumlar düzeni olan parlamenter sistemde önemli devlet işlemlerinin tümü devlet başkanının imzasıyla tamamlanır.

Cumhurbaşkanı'nı böylesine yetkilerle donatıp güçlendiren, parlamenter hükümet sistemini bütün gerekleriyle uygulamaya koyan, yürütme yetki ve görevinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu'nca yerine getirileceğini belirten bu kurallar karşısında, kimi atamalarda Cumhurbaşkanı'nın imzasına gerek görmemek, Anayasa'nın 8. maddesine aykırılık oluşturur.

Ancak, belirtmek yerinde olur ki, parlamenter sistemin geçirdiği değişiklikler sonucunda bu gün artık gerçek güç kaynağı seçimle oluşan parlamento olup, onun içindeki çoğunluğa dayalı hükümet ön plana geçmiştir. Bugünün parlamenter sisteminde yürütme sorumluluğu hükümettedir. Bunun sonucu olarak da günümüzde Devlet Başkanı'nın bir kararının Başbakan ve ilgili Bakan tarafından imzalanmasından çok, aslında Başbakan ve ilgili Bakanlar tarafından alınan bir kararın Devlet Başkanı'nca imzalanarak biçimsel olarak tamamlanması söz konusudur. Bu nedenle de sorumluluğunu hükümetin taşıdığı kararnameler hakkında Cumhurbaşkanı'nın uyarı ve tavsiyede bulunmaktan öte direnmesi, sistemin özelliğine ters düşer.

O halde, Anayasa'nın ilgili kurallarının parlamenter sistemin temel ilkelerinin ışığında değerlendirilmesi sonucu, Cumhurbaşkanı'na tanınan bütün bu yetkilere karşın sistem özde parlamenter demokrasi olduğundan ve sorumluluk da hükümette bulunduğundan, Anayasa'ya ve yasalara aykırı olmadıkça, Cumhurbaşkanı'nın Bakanlar Kurulu işlemlerini siyasal yerindelik yönünden denetleyemeyip, imzalamak zorunda olduğu açıktır. Esasen öğretilerde de Cumhurbaşkanı'nın rolünün, uyarı ve tavsiyeden öteye geçmemesi gerektiğine işaret edilmektedir.

Kuşkusuz Anayasa'da, tarafsızlığını sağlama konusunda özen gösterilen Cumhurbaşkanı, siyasal yaşamda bir denge ve kararlılık ögesi olarak düşünülmüş; çoğunluk partisinin emrinde bir yürütme aracı, hiç bir yetki sahibi olmayan "simgesel" bir Devlet başkanı durumuna sokulması amaçlanmamıştır. Bu nedenle, hukuka aykırı bir işlem söz konusu olduğunda Cumhurbaşkanı'nın tutumu farklı olabilecektir. Çünkü, Cumhurbaşkanı'nın sorumsuzluğu, onun hukuka aykırı kararnameleri imzalamak zorunda olduğu biçimde yorumlanamaz." (Anayasa Mahkemesi, 1992/37 E., 1993/18 K., K.t. 27.04.1993, R.G. tarih: 12.10.1995)

III. 1921 ve 1924 Anayasaları uyarınca öngörülen hükümet sistemlerini aşağıdaki alıntılar ışığında değerlendiriniz.

A. 1921 Anayasası Madde 2: İcrâ kudreti ve teşri salahiyeti, milletin yegâne ve hakiki mümessili olan Büyük Millet Meclisinde tecelli ve temerküz eder.

Madde 3: Türkiye Devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur ve hükûmeti "Büyük Millet Meclisi Hükûmeti" unvanını taşır.

Madde 8: Büyük Millet Meclisi, hükûmetinin inkısam eylediği devairi kanunu mahsus mucibince intihap kerdesi olan vekiller vasıtası ile idare eder. Meclis, icrai hususat için vekillere veçhe tayin ve ledel-hace bunları tebdil eyler.

B. 1924 Anayasası Madde 7: Meclis, yürütme yetkisini kendi seçtiği Cumhurbaşkanı ve onun tayin edeceği Bakanlar Kurulu eliyle kullanır.

Meclis, Hükûmeti her vakit denetleyebilir ve düşürebilir.

Madde 44: Başbakan, Cumhurbaşkanıınca Meclis üyeleri arasından tayin olunur.

Öteki bakanlar Başbakanca meclis üyeleri arasından seçilip tamamı Cumhurbaşkanı tarafından onandıktan sonra Meclise sunulur. (...)

Madde 46: Bakanlar Kurulu, Hükümetin genel politikasından birlikte sorumludur.

Bakanların her biri kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden ve politikasının genel gidişinden tek başına sorumludur.